

MINISTÈRE DE LA RÉGION DE
BRUXELLES-CAPITALE

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA PROCEDURE
DE CLASSEMENT COMME MONUMENT DE
CERTAINES PARTIES DE L'IMMEUBLE SIS RUE DES
GRANDS CARMES 31-33 A BRUXELLES.

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation
du patrimoine immobilier, notamment l'article 18 ;

Vu la demande du collège des bourgmestre et échevins de
la Ville de Bruxelles, émis en séance du 3 septembre 1998,
sollicitant le classement comme monument des façades
principale et latérale et de la toiture en bâtière de
l'immeuble sis rue des Grands-Carmes 31-33 à Bruxelles ;

Vu l'avis favorable de la CRMS émis en séance du 18
novembre 1998 ;

Sur la proposition du Ministre-Président du Gouvernement
de la Région de Bruxelles-Capitale et du Secrétaire d'Etat
chargé des Monuments et Sites,

ARRETE :

Article 1er - Est entamée la procédure de classement
comme monument des façades avant, latérale et arrière,
des mitoyens et de la toiture ainsi que des caves et des
structures portantes de l'immeuble sis rue des Grands
Carmes 31-33 connu au cadastre de Bruxelles, 1ère
division, section A, 1ère feuille, parcelles n° 181f en raison
de son intérêt historique, artistique et esthétique, précisé
dans l'annexe I du présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative au monument décrit
dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des

MINISTERIE VAN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK GEWEST

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE
REGERING HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS MONUMENT
VAN BEPAALDE GEDEELTEN VAN HET GEBOUW
GELEGEN LIEVEVROUWBOERSSTRAAT 31-33 TE
BRUSSEL.

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het
behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op het
artikel 18 ;

Gelet op de vraag van het college van burgemeester en
schepenen van de Stad Brussel, geformuleerd tijdens de
zitting van 3 september 1998 en strekkend tot
bescherming als monument van de hoofd- en zijgevel en
het zadeldak van het gebouw gelegen
Lievevrouwbroersstraat 31-33 te Brussel ;

Gelet op het gunstig advies van de KCML, uitgebracht
tijdens haar zitting van 18 november 1998 ;

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter van de
Brusselse Hoofdstedelijke Regering en van de
Staatssecretaris belast met Monumenten en
Landschappen,

BESLUIT :

Artikel 1 - Wordt ingesteld de procedure tot
bescherming als monument van de voor-, zij- en
achtergevel, de gemeenschappelijke muren, het dak, de
kelders en de dragende structuren van het gebouw
gelegen Lievevrouwbroersstraat 31-33 bekend ten
kadaster van Brussel, 1ste afdeling, sectie A, 1ste blad,
perceel nr. 181f wegens hun historische, artistieke en
esthetische waarde zoals nader bepaald in bijlage I van
dit besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel
1 vermelde geheel omvat het geheel van de percelen en

voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 3 - Les conditions particulières de conservations sont les suivantes:

1. En cas de travaux, le maître d'ouvrage est tenu de prendre, au préalable, toutes les mesures nécessaires à la bonne conservation, au respect et à la mise en valeur de toutes les parties protégées;
2. La conservation des façades implique le maintien des niveaux qui correspondent à leur typologie;
3. Aucune structure portante nouvelle ne peut prendre appui sur la structure des caves ou percer cette structure;
4. Aucun ancrage ne peut être prévu dans les mitoyens autres que ceux correspondant à la typologie de l'immeuble;

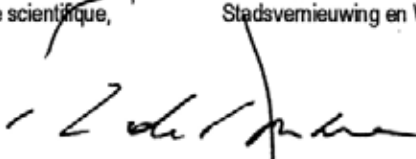
Art. 4 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le

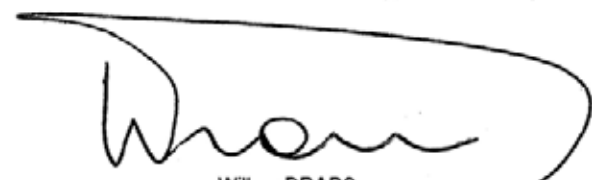
23 -05- 2002

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites et du Transport rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

de wegen, alsook de gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 - De bijzondere behoudsvoorwaarden zijn als volgt :

1. bij werken aan het geheel dient de bouwheer vooraf alle voorzorgsmaatregelen te treffen voor de goede bewaring, het respect en het tot hun recht laten komen van alle beschermde delen ;
2. het behoud van de gevels impliceert het behoud van de bouwlagen die overeenstemmen met de geveltypologie.
3. Er mogen geen nieuwe dragende structuren aangebracht worden die steunen op de kelderstructuur of deze doorboren.
4. In de gemene muren mogen geen andere ankers aangebracht worden dan die welke overeenstemmen met de typologische kenmerken van het gebouw ;

Art. 4 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel,

23 -05- 2002

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

17 -06- 2002

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA
PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME MONUMENT DE CERTAINES PARTIES DE L'IMMEUBLE SIS RUE DES
GRANDS CARMES 31-33 BRUXELLES.

Réf. Cadastre : Bruxelles, 1ère division, section A, 1ère feuille, parcelles n°181f

Description sommaire :

Cette maison construite au XVIIème siècle est située à l'angle de la rue de l'Etuve et de la rue des Grands Carmes. Le bâtiment comporte un niveau de caves, un rez-de-chaussée légèrement surélevé, un étage et un niveau sous la toiture en bâtière de tuiles. La façade principale enduite compte trois travées. Elle est terminée par un pignon à gradins percé de deux registres de baies : une fenêtre meunière axiale, avec arc en plein cintre et clé saillante, et deux petites ouvertures rectangulaires de part et d'autre pour le registre inférieur ; une petite fenêtre rectangulaire pour le registre supérieur. Des ancrs en I et en Y renforcent les murs au niveau des planchers des étages.

La façade latérale à front de la rue de l'Etuve est constituée par le mur gouttereau enduit, à quatre travées réparties deux par deux, de part et d'autre d'un pan de mur vertical plus large. Sous la corniche, les trous de boulins sont fermés par des motifs en forme de têtes de lions en terre cuite. Dans le versant du toit, une lucarne est percée à l'aplomb de la deuxième travée.

A l'exception des quatre ouvertures ménagées dans le pignon, toutes les fenêtres rectangulaires, hautes et étroites, ont été modifiées au XIXème siècle.

Le rez-de-chaussée a été fortement perturbé, en 1955 (TP 64254), par l'aménagement d'une large entrée biaisée à l'angle, ainsi que par le placement d'une corniche saillante entre cette composition récente et les niveaux supérieurs de la façade ancienne. La lecture de l'ensemble est encore troublée par de nombreuses enseignes et le placement de gadgets architecturaux en grand nombre (tentes, faux-volets, bardages, lanternes, spots, bacs,...)

A l'intérieur, quelques éléments originaux ont été préservés, comme les poutres soutenant le plancher de l'étage. D'autres ont été masqués ou détruits tandis que des éléments rapportés anciens ou en « faux-vieux » viennent ajouter à la confusion qui caractérise l'état actuel du bâtiment.

Le plancher du premier étage a été percé en son centre afin de relier visuellement les deux salles superposées du café qui occupe les lieux.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

Intérêt historique, artistique et esthétique :

Les rues de l'Etuve et des Grands-Carmes sont situées dans un quartier du centre qui fut largement touché par le bombardement de Villeroy en 1695. Du 13 au 15 août 1695, les troupes françaises dirigées par le maréchal de Villeroy bombardent la ville pendant 48 heures, détruisant près de 4000 maisons qui couvrent approximativement un tiers de la surface bâtie.

La reconstruction du centre de Bruxelles après cette catastrophe constitue l'un des événements majeurs de l'histoire urbanistique de la ville.

Si l'on décide de reconstruire sur le parcellaire ancien sans percées monumentales, c'est néanmoins une ville profondément différente qui surgit en quelques années.

Sur plus de 4000 maisons reconstruites, moins de 100 conservent actuellement une façade sans transformation radicale. En dehors des bâtiments de la Grand Place et celles récemment classées dans l'îlot sacré, un nombre important de constructions datant de la reconstruction restent sans protection.

Il est important de préserver rapidement ce patrimoine qui range Bruxelles parmi les grands exemples de reconstruction aux XVIIème - XVIIIème siècles aux côtés de Londres après l'incendie de 1666, Rennes après l'incendie de 1720, Lisbonne après le tremblement de terre de 1755.

Cet alignement relie la rue Marché au Charbon à la rue de l'Etuve. C'est une voie très ancienne, tracée à l'intérieur de la première enceinte (XIIème-XIIIème siècle) dans le prolongement de la rue du Chêne dont elle faisait d'abord partie.

Le nom de la rue des Grands-Carmes rappelle l'existence d'un couvent des Carmes qui fut fondé sur un terrain adossé aux remparts et s'étendait jusqu'à la rue des Bogards. Achevée en 1285, l'église fut agrandie au Xème et XVIIème siècle et reconstruite après le bombardement de Bruxelles en 1695. Le couvent fut reconstruit en 1661 et après 1695, on y ajouta un cloître et une riche bibliothèque. Il fut rasé en 1797.

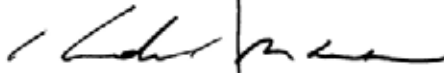
On remarque dans le quartier Saint-Jacques, la présence de parcelles étroites et peu profondes, datant du XVIIème siècle, qui forment une des caractéristiques fondamentales du quartier. Cette succession de maisons traditionnelles témoigne de manière évidente de la typologie habituellement rencontrée dans le centre de Bruxelles : maisons à pignons avant et arrière, poutres courant entre les murs mitoyens, charpente de toiture à fermes, caves voûtées en berceau, etc...

Cette vaste maison d'angle occupe une position stratégique dans le quartier Saint-Jacques. Elle se situe face au Manneken-Pis, à l'angle de la rue de l'Étuve et de la rue des Grands-Carmes. Il s'agit d'une composition monumentale remarquable dans ses proportions, qui constitue un témoignage important de l'architecture privée bruxelloise au XVIIème siècle. Il importe que cet élément majeur du paysage urbain de cette partie du centre historique de Bruxelles soit protégé : la préservation du caractère originel du quartier en dépend.

Vu pour être annexé à l'arrêté du

23-05-2002

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

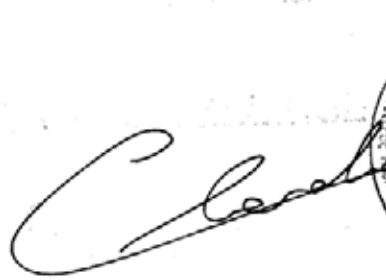
François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

17-06-2002

CHANCELLERIE
RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE
COMMISSION COMMUNAUTAIRE D'AMÉNAGEMENT

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING HOUDENDE INSTELLING VAN DE PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE GEDEELTEN VAN HET GEBOUW GELEGEN LIEVEVROUWBOERSSTRAAT 31-33 TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens : Brussel, 1ste afdeling, sectie A, 1ste blad, perceel nr. 181f

Beknopte beschrijving :

Dit 17de-eeuws huis bevindt zich op de hoek van de Stoofstraat en de Lievevrouwbroersstraat. Het gebouw omvat een kelderniveau, een lichtjes verhoogde benedenverdieping, een bovenverdieping en een dakverdieping onder het zadeldak met pannen.

De bepleisterde hoofdgevel telt drie travéeën en eindigt op een topgevel met trappen waarin twee soorten openingen zijn aangebracht : onderaan een axiaal molenvenster met een rondboog en uitspringende sluitsteen en bovenaan aan weerszijden een kleine rechthoekige opening. Ter hoogte van de vloeren van de verdiepingen worden de muren verstevigd met ankers in I-vorm en Y-vorm.

De zijgevel langs de Stoofstraat bestaat uit een bepleisterde gootmuur met vier paarsgewijze travéeën aan weerszijden van breder verticaal muurvak. Onder de kroonlijst worden de steigergaten afgedekt met motieven in de vorm van leeuwenhoofden in terracotta. Het dakschild is voorzien van een dakvenster dat loodrecht t.a.v. de tweede travée staat.

Met uitzondering van de vier openingen in de topgevel werden alle vensters, die rechthoekig, hoog en smal zijn, gewijzigd in de 19de eeuw.

De benedenverdieping werd in 1955 ingrijpend verstoord (OW 64254) door het aanbrengen van een brede ingang in schuine positie t.o.v. de hoek en een uitspringende kroonlijst tussen deze recente constructie en de hogere niveaus van de oude gevel. Het geheel wordt verder verstoord door talrijke uithangborden en architecturale gadgets (rolluiken, valse blinden, beschotten, lantaarns, spots, bakken, ...).

Binnen bleven er enkele oorspronkelijke elementen bewaard, waaronder de steunbalken van de verdiepingsvloer. Andere werden aan het zicht onttrokken of vernield. Toegevoegde en nagemaakte oude elementen maken de verwarring die de huidige staat van het gebouw kenmerkt, nog groter.

In het midden van de vloer van de eerste verdieping werd een opening gemaakt om de twee boven elkaar gelegen zalen van het café dat thans in het gebouw is ondergebracht, visueel te verbinden.

Waarde van het goed volgens de maatstaven vastgesteld in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerend erfgoed :

Historische, artistieke en esthetische waarde :

De Stoofstraat en de Lievevrouwbroersstraat bevinden zich in een centrumwijk die erg te lijden had onder het bombardement van de Villeroy in 1695. Van 13 tot 15 augustus 1695 bombardeerden Franse troepen onder leiding van maarschalk de Villeroy de stad gedurende 48 uur, waarbij bijna 4000 huizen vernield werden, wat overeenkomt met een derde van de bebouwde oppervlakte.

De heropbouw van het Brusselse stadscentrum na deze catastrofe is een van de belangrijkste gebeurtenissen in de stedenbouwkundige geschiedenis van de stad.

Hoewel beslist werd te herbouwen op de vroegere percelen, zonder monumentale herschikkingen, verrees er op enkele jaren tijd een sterk veranderde stad.

Van de 4000 herbouwde huizen zijn er thans minder dan 100 waarvan de gevel niet ingrijpend verbouwd werd. Behalve de gebouwen aan de Grote Markt en de onlangs beschermde gebouwen in de Vrije Gemeente is een groot aantal gebouwen uit de periode van de heropbouw niet beschermd.

Het is van belang spoedig te zorgen voor bescherming van dit erfgoed, dat Brussel tot één van de grote voorbeelden van heropbouw in de 17de en 18de eeuw maakt, naast Londen na de brand in 1666, Rennes na de brand in 1720 en Lissabon na de aardbeving in 1755.

De Lievevrouwbroersstraat verbindt de Kolenmarkt met de Stoofstraat. Het gaat om een zeer oude weg binnen de eerste stadsomwalling (12de – 13de eeuw) in het verlengde van de Eikstraat, waarvan deze weg oorspronkelijk deel uitmaakte.

De naam Lievevrouwbroersstraat herinnert aan het bestaan van een karmelietenklooster dat in werd opgericht op een terrein tegen de stadswal dat zich uitstrekte tot aan de Bogaardenstraat. De kerk, voltooid in 1285, werd vergroot in de 15de en 17de eeuw en heropgebouwd na het bombardement van Brussel in 1695. Het klooster werd herbouwd in 1661. Na 1695 werd er een clausuur en een rijk gevulde bibliotheek aan toegevoegd. In 1797 werd het gesloopt.

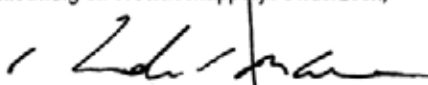
In de Sint-Jacobswijk treft men smalle en korte percelen aan die dateren uit de 17de eeuw en een essentieel kenmerk vormen van deze wijk. De opeenvolging van traditionele huizen is een evident voorbeeld van de gebruikelijke bouwtypologie in het Brussels stadscentrum : huizen met puntgevel aan voor- en achterzijde, balken tussen de gemeenschappelijke muren, dakgebinte met spanten, kelders met booggewelven, ...

Dit grote hoekhuis neemt een strategische plaats in binnen de Sint-Jacobswijk daar het zich tegenover Manneken Pis bevindt, op de hoek van de Stoofstraat en de Lievevrouwbroersstraat. Het gaat om een monumentale constructie met opmerkelijke proporties die een belangrijk voorbeeld is van de private architectuur van het Brussels stadscentrum in de 17de eeuw. Het is van belang dit belangrijk element van het stadsgezicht in dit gedeelte van het Brussels historisch centrum te beschermen, daar zulks nodig is om het origineel karakter van de wijk te vrijwaren.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van

23-05-2002

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François-Xavier de DONNEA

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

17-06-2002

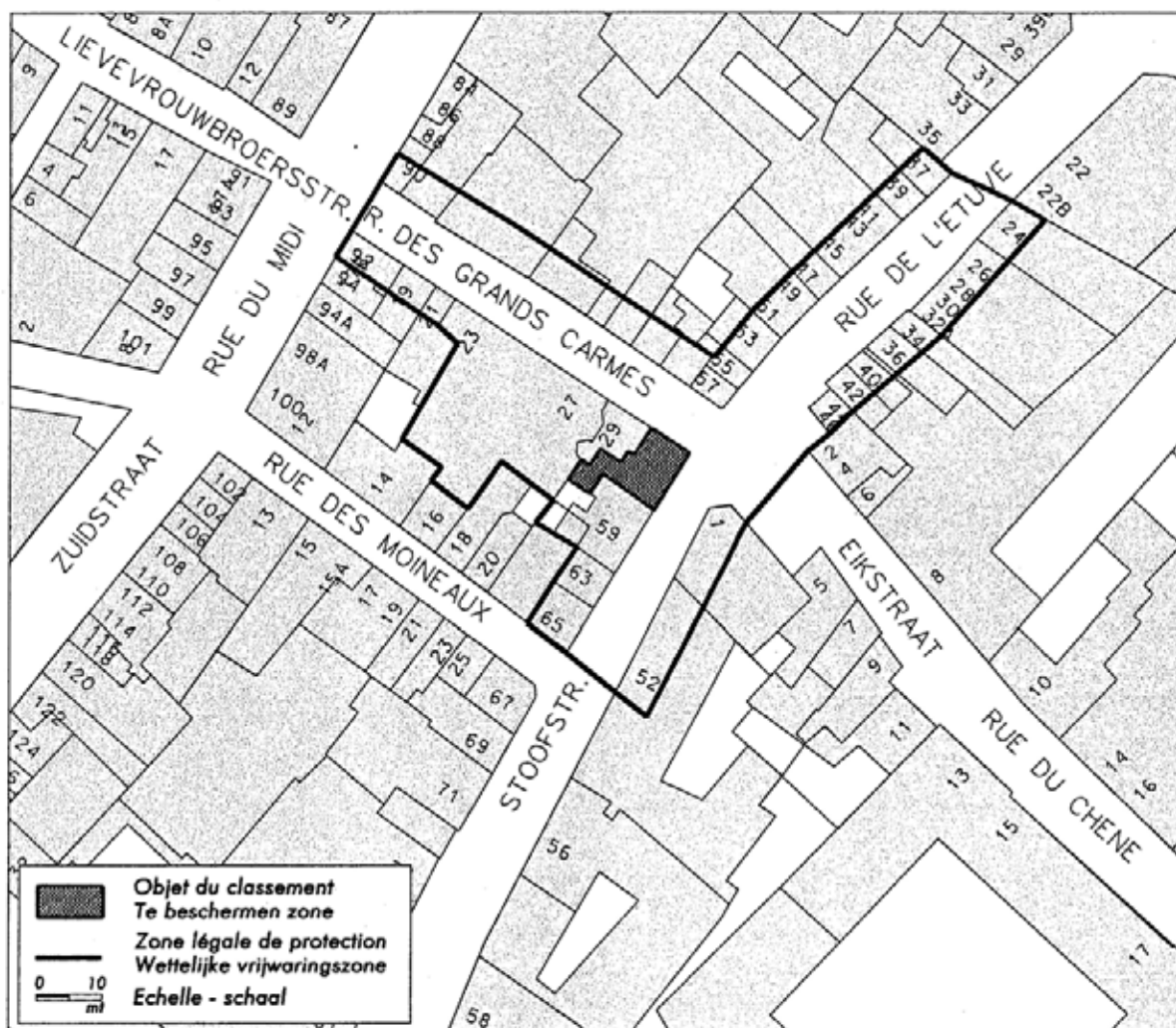
KANSELARIJ

ANNEXE II A L'ARRETE DU
GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA
PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE CERTAINES PARTIES DE
L'IMMEUBLE SIS RUE DES GRANDS
CARMES 31-33 A BRUXELLES

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE
REGERING HOUDENDE INSTELLING
VAN DE PROCEDURE TOT
BESCHERMING ALS MONUMENT VAN
BEPAALTE GEDEELTEN VAN HET
GEBOUW GELEGEN LIEVEVROUW-
BROERSSTRAAT 31-33 TE BRUSSEL

**DELIMITATION DE LA ZONE
DE PROTECTION**

**AFBAKENING VAN
DE VRIJWARINGSZONE**

Vu pour être annexé à l'arrêté du

23-05-2002

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van

23-05-2002

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de
Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de
l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de
la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke
Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke
Ordening, Monumenten en Landschappen,
Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François-Xavier de DONNEA
François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale,
chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments
et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk
Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en
Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS
Willem DRAPS

17-06-2002

